

«Медичні бібліотеки України в умовах війни»

Під такою назвою 5 серпня 2022 року в Національній науковій медичній бібліотеці України відбувся онлайн-семінар. Організаторами цього заходу виступили Національна наукова медична бібліотека України (далі ННМБУ), Секція медичних бібліотек Всеукраїнської громадської організації «Українська бібліотечна асоціація» (далі УБА) за ініціативи та участі директорки наукової бібліотеки Національного медичного університету ім. О. О. Богомольця Людмили Папуші та директорки наукової бібліотеки Львівського національного медичного університету ім. Данила Галицького, старшої дослідниці, кандидатки історичних наук, заслуженої працівниці культури України Марти Надраги. Учасниками обговорення цієї болючої, актуальної теми були працівники наукових бібліотек медичних закладів вищої освіти України, директори та співробітники обласних наукових медичних бібліотек, провідним фахівці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, авідувачі бібліотек наукових установ Міністерства охорони здоров'я та Національної академії медичних наук України.

Модераторами заходу виступали завідувачка відділу організаційної та науково-методичної роботи ННМБУ Світлана Науменко та завідувачка відділу зовнішніх комунікацій та маркетингу цієї ж бібліотеки, голова Секції працівників медичних бібліотек УБА Світлана Кирій.

Учасників семінару привітав заслужений працівник охорони здоров'я України, Президент Громадського об'єднання «Український медичний клуб», радник Міністра охорони здоров'я України **Іван Сорока**. Він подякував учасникам за активну життєву позицію і зазначив, що медичні бібліотеки завжди відігравали важливу роль у розвитку медичної науки, освіти та практикуючої медицини. Наразі, всі сили медичних бібліотек спрямовані на інформаційну підтримку і допомогу військовим медикам у лікуванні поранених бійців Збройних Сил України та цивільного населення, оперативного забезпечення лікарень, шпиталів, усіх потребуючих медиків необхідною інформацією з різних питань воєнної медицини. «Наше завдання після війни, – наголосив І. Сорока, – відновлення всієї інфраструктури, знищеної окупантами в тому числі і фондів та приміщень бібліотек, їхніх кадрів, виведення роботи медичних бібліотек на світовий рівень».

У семінарі взяла участь Президентка Всеукраїнського громадського об'єднання «Українська бібліотечна асоціація», кандидатка наук із соціальних комунікацій, директорка Науково-технічної бібліотеки імені Г. І. Денисенка Національного технічного університету України «Київський політехнічний університет імені Ігоря Сікорського» **Оксана Бруй**. Вона зазначила, що в усьому світі цінують спеціальні бібліотеки і захоплюються українськими бібліотекарями.

Розповіла про свою участь у роботі 51 щорічної конференції Асоціації Європейських дослідницьких бібліотек (LiBER2022) у м. Оденс (Данія), де її виступ «Вижити і перемогти: бібліотечна спільнота в боротьбі з російською агресією проти України», учасники конференції слухали затамувавши подих, а після виступу, аплодували стоячи, висловлюючи свою підтримку Україні та українським бібліотекарям. Доповідачка особливо відзначила готовність європейських колег допомагати українським бібліотекам, закликала розробляти спільні проекти з європейськими науковими інституціями. О. Бруй також поділилась спогадами про роки роботи в ННМБУ, про спільну працю з науковою бібліотекою Харківського національного медичного університету над створенням посібника з організації роботи інституційних репозитаріїв.

Фахівчиня з поведінкових факторів ризику Центру громадського здоров'я **Наталія Гриб** наголосила на важливості роботи медичних бібліотек в інформаційному забезпеченні військової медицини, особливо в період воєнних дій, подякувала за роботу та представила презентацію-рекламу «Інформаційний ресурс Центру громадського здоров'я у сфері громадського здоров'я».

Досвідом роботи своєї бібліотеки в умовах воєнного стану поділилися співробітники Рівненської обласної наукової медичної бібліотеки (далі Рівненська ОНМБ). Директор **Людмила Васюха** розповіла, що наразі в м. Рівне евакуйовано багато закладів освіти і лікувальних установ зі Сходу України, серед яких – Луганський державний університет, Луганський онкодиспансер, Харківський фармацевтичний університет. Рівненська ОНМБ укладає з ними угоди про співпрацю. Всі свої послуги бібліотека надає безкоштовно. Головний методист бібліотеки **Тетяна Лавренюк** зазначила, що крім своєї безпосередньої інформаційної діяльності, бібліотека здійснює велику волонтерську роботу: допомагає внутрішньо переміщеним особам в їх розміщенні та поселенні, проводить із ними майстер-класи з виготовлення оберегів, випікання і розпису пряників, збирає посылки бійцям на фронт. У Рівненській ОНМБ також організовано курси з надання первинної медичної допомоги та курси з комп'ютерної грамотності для всіх бажаних. Завідувачка відділу **Вікторія Гетманчук** розповіла про організацію роботи зі своєчасного інформування закладів охорони здоров'я та провідних медичних фахівців Рівненщини актуальною інформацією (зокрема оновлено базу електронних адрес, на яких надсилається оперативна інформація та паралельно розміщується на сайті бібліотеки).

Директорка наукової бібліотеки Харківського національного медичного університету (далі ХНМУ) **Ірина Киричок**, демонструючи презентацію «Наукова бібліотека Харківського національного медичного університету: діяльність під час воєнного стану», розповіла про ситуацію в Харкові. (У рамках українсько-швейцарського проекту І. Киричок брала участь у тренінгу «Криза. Як можна стратегуватись чи латати діри».) Доповідачка зазначила, що враховуючи досвід дистанційної роботи під час карантинних обмежень у 2020 та 2021 рр., бібліотека швидко налагодила онлайн-спілкування з користувачами і під час воєнного стану. Незважаючи на те, що Харків знаходиться під щоденними обстрі-

лами, бібліотека не припиняє своєї роботи (заходи відбуваються в основному в онлайн-форматі). Проведено круглий стіл «Академічний соціум в умовах воєнної агресії Росії проти України: психологічні аспекти», «Медицина в літературі», «Образ лікаря в критичних ситуаціях». Студенти ХНМУ в бомбосховищах в метро організовували пункти для надання медичної допомоги, амбулаторії, читали лекції про невідкладні стани під час воєнних дій. Проблемою для бібліотеки (і не лише для цієї) став той факт, що після збройної агресії Російської Федерації та оголошення в Україні воєнного стану, багато іноземних студентів терміново покинули територію нашої держави, забравши з собою літературу з фондів медичної бібліотеки ХНМУ. З огляду на це, було розроблено і видано наказ, у якому передбачались різні шляхи відшкодування. Студенти з розумінням поставились до цієї ситуації, і на сьогодні значна частина боржників ліквідували свою заборгованість різними доступними методами.

У семінарі взяла також участь фахівчиня з упровадження культурних інновацій, директорка благодійного фонду «Бібліотечна країна» **Люсьєна Шум**, яка розповіла про діяльність фонду під час карантину, про акцію «Подаруй книгу рідній бібліотеці», про рух «Зелені бібліотеки» та участь в українсько-швейцарському проєкті «Діємо для здоров'я», який реалізовувався в Україні за підтримки уряду Швейцарії. Проєкт передбачає роботу з профілактики неінфекційних хвороб через школи і бібліотеки та активно впроваджується в Україні.

Методист наукової бібліотеки Вінницького національного медичного університету імені М. І. Пирогова (далі ВНМУ ім. М. І. Пирогова) **Ярослава Бондарчук** представила презентацію «Діяльність бібліотеки Вінницького національного медичного університету в умовах війни». Доповідачка наголосила, що в період воєнних дій ні на хвилину не припинялася підтримка та інформування віддалених користувачів бібліотеки, з якими підтримувався зв'язок телефоном, електронною поштою, через соціальні мережі. Для того, щоб краще зрозуміти стан і настрої колег, було розроблено опитувальник «Колектив бібліотеки в кризовій ситуації» та розповсюджено його не лише серед співробітників бібліотеки ВНМУ ім. М. І. Пирогова, а й серед колег методичного об'єднання бібліотек закладів вищої освіти м. Вінниці. На основі опитувальника було розроблено рекомендації зі збереження фізичного і психоемоційного здоров'я та проведено заняття бібліотечної школи медійної грамотності «Безпека в Інтернеті: що потрібно знати», де обговорювалися питання інформаційної гігієни, як відрізнити правду від фейків тощо. За час реалізації проєкту «Пам'ять університету» у 2021 р. бібліотекою було завершено роботу над виданням «Війна пройшла по їхніх долях. Книга пам'яті Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова. Ч. 1. З інституту – на фронт: професорсько-викладацький склад, випускники, студенти та співробітники – учасники Другої світової війни». Наразі відбувається пошук і збір матеріалів для підготовки другої частини «Книги Пам'яті про викладачів і студентів ВНМУ ім. М. І. Пирогова – учасників російсько-української війни 2014–2022 рр.», Незважаючи на обставини, не припиняється діяльність творчої студії «Вежа», на якій проводяться онлайн-конкурси,

творчі зустрічі тощо. Серед іноземних студентів проводиться номінація «Найкращий читач», якою вони дуже пишаються і дорожать. Започатковано бібліотекою також патріотичну локацію «Україна – це ми». Активно долучаються працівники бібліотеки і до волонтерської діяльності.

Про роботу Національної наукової медичної бібліотеки України в період воєнного стану розповіла завідувачка відділу **Світлана Кириї**. Із перших днів повномасштабного вторгнення, незважаючи на воєнний стан, бібліотека не припиняла дистанційного забезпечення інформаційних запитів медичних закладів. Спільно з фахівцями Міністерства охорони здоров'я України, Національної академії медичних наук України, Української військово-медичної академії та Національного медичного університету ім. О. О. Богомольця бібліотека активно долучилася до створення єдиної системи медичного науково-інформаційного забезпечення військових медиків. Ще до повномасштабного вторгнення було розпочато підготовку дайджесту «Актуальні напрями медицини», куди поряд з іншими розділами, увійшли розділи «Військова медицина» та «Медицина невідкладних станів». Вже готується до видання його третій випуск. У 2021 р. було підготовлено і видано науково-допоміжний анотований бібліографічний покажчик «Медичне забезпечення антитерористичної операції та операції об'єднаних сил» (вип. 1). Видання відразу набуло великої популярності серед військових медиків, цивільних лікарів, фахівців інформаційної і бібліотечної справи та отримало високу оцінку і Подяку командувача Медичної служби Збройних сил України бригадного генерала Тетяни Остащенко. Повну версію анотованого покажчика з посиланнями на повні тексти в Інтернеті, розміщено на сайті ННМБУ, і вона доступна для використання.

Крім цього, співробітники бібліотеки перераховували кошти на різні благодійні організації для Збройних сил України та на потреби військових шпиталів, займалися волонтерською діяльністю.

Директорка Наукової бібліотеки Національного медичного університету ім. О. О. Богомольця **Людмила Папуша** подякувала колегам за співпрацю, поділилася своїми спогадами і переживаннями перших днів війни, розповіла про налагодження роботи бібліотеки, участь працівників у волонтерській діяльності, зазначила, що бібліотека повністю готова до наступного навчального року.

Марта Надрага, директорка Наукової бібліотеки Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, розповіла про роботу бібліотеки в умовах війни. Крім забезпечення студентів і викладачів необхідною інформацією, працівники бібліотеки допомагали Академії сухопутних військ імені Гетьмана Сагайдачного, здавали кров, збирали кошти, сортували медичну гуманітарну допомогу, плели маскувальні сітки, готували їжу для військових і тимчасово переміщених осіб, надавали психологічну допомогу, викладали на курсах української мови. Багато з них приймали в себе тимчасово переміщених осіб, допомагали в їх розселенні. М. Надрага озвучила проблему багатьох бібліотек медичних закладів вищої освіти при організації навчання офлайн в умовах воєнних дій та під час оголошення повітряних тривог, проблему повернення

підручників студентами, які виїхали з України. Потребує нагального вирішення і питання подальшого використання бібліотечної програми IRBIS.

До обговорення долучилися директорка наукової бібліотеки Ужгородського національного університету **Марія Медвідь** та її заступниця **Вікторія Воробець**. Вони розповіли, що всі сили закарпатців були спрямовані на допомогу внутрішньо переміщеним особам, яких Закарпаття, як прикордонна область, приймала у великій кількості. Біженцям було надано всі гуртожитки в м. Ужгород, спорткомплекс «Юність», у читальній залі бібліотеки університету розміщувались викладачі закладів вищої освіти з усієї України. Працівники бібліотеки, крім своїх основних обов'язків, допомагали у розселенні внутрішньо переміщених осіб, формуванні евакуаційних потягів до Чехії, перераховували кошти, надавали психологічну допомогу. В. Воробець здійснювала комунікацію та переклад із чеської мови всім потребуючим.

Семінар «Медичні бібліотеки України в умовах війни» пройшов активно, на високому емоційному рівні, не залишаючи байдужих. Досвід бібліотек був корисним, багато питань ще потребують вирішення, однак, усі учасники відзначили, що першочерговим завданням наразі є робота над забезпеченням військових медиків, цивільних лікарів необхідною інформацією, на допомогу Збройним силам України для якнайшвидшої Перемоги.

Завершуючи роботу, завідувачка відділу ННМБУ Світлана Науменко подякувала всім активну за участь і запевнила, що подібні зустрічі є надзвичайно важливі у даний момент і корисні. Національна наукова медична бібліотека України як методичний і координаційний центр буде і надалі ініціювати подібні зустрічі на різні актуальні теми діяльності бібліотек та інформаційно-комунікаційного забезпечення усіх категорій користувачів і докладатиме максимум зусиль у вирішенні нагальних завдань, які стоять перед медичною галуззю держави сьогодні.

Світлана Науменко,
завідувачка відділу організаційної та науково-методичної роботи,
Національна наукова медична бібліотека України